

Õiguskantsler

Oliver Markvart
Juhatuse liige
Julianus Inkasso OÜ
oliver.markvart@julianus.ee

Teie 19.08.2021 nr

Meie 03.12.2021 nr 6-1/211665/2108304

Kohustuslikku kogumispensioni puudutavate nõuete arestimine

Härra Oliver Markvart

Palusite kontrollida tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja täitemenetluse seadustiku rakendamise seaduse § 11⁴ vastavust põhiseadusele. See säte ei võimalda pensioniregistri tehnilise lahenduse puudumise tõttu kohtutäituril kuni 2023. aasta 1. jaanuarini arestida (eelarestida) võlgniku nõuet pensioniregistri pidaja vastu, kui võlgnik on otsustanud enne pensioniiga või pensionieas kohustusliku kogumispensioni fondist oma raha välja võtta. Teie hinnangul on säte põhiseadusega vastuolus, kui II pensionisamba väljamakse tehakse välisriigi krediidasutuse kontole. Välisriigi krediidasutuses avatud kontot ei saa Eesti kohtutäitur arestida.

Leian, et [tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja täitemenetluse seadustiku rakendamise seaduse](#) (TsMSRS) § 11⁴ ei ole põhjust pidada põhiseadusega vastuolus olevaks (vt 14.07.2021 [seisukoht](#)). Kohustusliku kogumispensioni fondist tehakse väljamakse üksnes inimese kontole krediidasutuses. Arvelduskonto on täitemenetluses arestitav. Seega on II pensionisamba väljamakse arvel võimalik rahuldada sissenõudja nõuet. Niisugune võimalus on ka siis, kui II pensionisamba väljamakse tehakse välisriigi krediidasutuse kontole.

Võlgniku nõude (eel)arestimine pensioniregistri pidaja vastu ei ole ainus võimalus sissenõudja õigusi kaitsta. Võlgnikul võib Eestis (kui ka välisriigis) olla ka muud vara, millele saab sissenõude pöörata (nt sissetulekule, kinnisasjale jne).

Kui II pensionisamba väljamakse tehakse välisriigi krediidasutuse kontole, on sissenõudjal võimalik pöörata nõue täitmisele välisriigis, nii nagu näeb ette selles riigis kehtiv õigus. Täitemenetlus välisriigis võib olla keerukam, kulukam ja aeganõudvam kui Eestis, aga see ei tähenda, et sissenõudja ei saaks oma õigusi kaitsta. Enamik välismaa väljamaksetest on tehtud Euroopa Liidu liikmesriikides asuvate krediidasutuste kontodele. Sellisel juhul on sissenõudjal võimalik oma õiguste kaitsmisel toetuda mitmele Euroopa Liidu määrusele.

I. Täitesüsteemi kujundamise põhimõtted

Põhiseaduse §-de 14, 15 ja 32 kohaselt on riigil kohustus luua eelkõige võlausaldajate omandipõhiõiguse kaitseks toimiv täitesüsteem ja tagada, et konkreetses asjas oleks võimalik

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

korraldada täitemenetlus (Riigikohtu üldkogu 25.01.2018 osaotsus nr [2-15-17249](#), punktid 70 ja 79). Riigikogul on avarad võimalused otsustada, kuidas täitesüsteemi kujundada.

Põhiseaduse § 14 oleks rikutud juhul, kui oleks täitmata tõhusa menetluse tagamiseks vajalik miinimum. Riigikogu on vaba otsustama, millisel viisil vajalik miinimum saavutada.¹ Täitesüsteem tervikuna peaks tagama tõhusa menetluse, sealjuures tuleks ära hoida menetlusosaliste tarbetut koormamist ja leida selle vältimiseks sobivaid lahendusi.

II. Sissenõude pööramine varalistele õigustele ja erand seoses II pensionisambast raha väljavõtmisega

Üldreeglid sissenõude pööramiseks mitmesugustele rahalistele nõuetele ja õigustele on sätestatud [täitemenetluse seadustiku](#) 7. peatükis. Nõude arestimisel kohustab kohtutäitur võlgniku suhtes kohustatud kolmandat isikut täitma nõude sissenõudja kasuks kohtutäiturile ning keelab arestimisaktiga võlgnikul nõuet käsutada, eelkõige seda sisse nõuda (TMS § 111, nõude eelarestimise kohta vt TMS § 120). Nõue loetakse arestituks alates arestimisakti kättetoimetamisest võlgniku suhtes kohustatud isikule. See tähendab, et üldjuhul saaks kohtutäitur saata pensioniregistri pidajale arestimisakti, mille kohaselt arestitaks võlgniku nõue pensioniregistri pidaja vastu ja kohustataks pensioniregistri pidajat täitma kõigepealt arestimisaktis olev nõue ja kandma raha sissenõudja kasuks kohtutäituri ametialasele arvelduskontole.

Sellest üldreeglist sätestati seoses kohustusliku kogumispensioni reformiga erand TsMSRS §-s 11⁴. [Kogumispensionide seaduse ja sellega seonduval teiste seaduse muutmise seaduse](#) ehk kohustusliku kogumispensioni reformi eesmärk oli kehtestada II pensionisambas vabatahtliku kogumisskeemina, et anda inimestele võimalus ise otsustada kogutud raha paigutamise (sh väljavõtmise) üle, vähendada selle haldamisega seotud kulusid ning kõrvaldada selle kaudu II pensionisamba puudused (vt ka Riigikohtu üldkogu 20.10.2021 otsus nr [5-20-3](#), p 58). TsMSRS § 11⁴ kohaselt ei ole kuni 2023. aasta 1. jaanuarini täitemenetluse seadustiku alusel arestitav (eelarestitav) võlgniku nõue pensioniregistri pidaja vastu, kui võlgnik on otsustanud enne pensioniiga või pensionieas II pensionisambast oma raha välja võtta ([kogumispensionide seaduse](#) (KoPS) § 40 lõiked 2 ja 3) või kui ta kasutab pärijana õigust päritud osakud tagasi võtta ja raha välja võtta (KoPS § 31). Seega ei saa kohtutäitur kuni 2023. aasta 1. jaanuarini saata pensioniregistri pidajale arestimisakti, mille kohaselt arestitaks võlgniku nõue pensioniregistri pidaja vastu ja kohustataks pensioniregistri pidajat täitma kõigepealt arestimisaktis olev nõue ja kandma raha sissenõudja kasuks kohtutäituri ametialasele arvelduskontole.

Sellise erandi kehtestamist põhjendati sellega, et seoses II pensionisamba reformiga oli tegeldud pensioniregistri arendustega, mis võimaldaksid II pensionisambast raha välja võtta, kuid tehniline lahendus, mis võimaldaks kohtutäituri arestimisakte menetleda, on võimalik välja töötada aastaks 2023 (vt [selgitusi](#) erandi kohta). AS-i Pensionikeskus selgituste kohaselt lähtuti pensioniregistri arenduste väljatöötamisel enne pensionireformi kehtinud tõlgendusest, et II pensionisamba osakutele sissenõude pööramine on piiratud (KoPS § 5 lg 2 teine lause, [investeerimisfondide seaduse](#) § 64 lg 13) ja oli võimalik vaid inimese kontole laekuva raha arestimine. Kui see teema 2020. aasta novembris üles kerkis, ei saanud enam arendustööde käigus (eel)arestimisega seotud lahendusi arvestada. AS-i Pensionikeskus hinnangul ei ole pensioniregistris arestimisaktide käsitsi menetlemine tehniliselt võimalik, kuna üks kohtutäitur võib välja saata sadu (eel)arestimisakte. Samal ajal tuli keskenduda reformi peamisele eesmärgile – II pensionisambast raha ennetähtaegse

¹ Lust, L. [Paragrahv 14](#). – Madise, Ü. jt (toim). Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2020, punktid 31-32.

väljavõtmise võimaluse loomisele ja tõrgeteta toimimisele. II pensionisamba väljamaksete tegemine on automatiseeritud ning arvestades kohtutäiturite arestimisaktide võimalikku arvu, tuleb automatiseerida ka arestimisaktide menetlemine, sest vastasel juhul oleks olnud ohus väljamaksete tegemine.²

III. Sissenõudjate huvidega arvestamine kohustusliku kogumispensioni reformi läbiviimisel

Riigikogul on reformide läbiviimisel avar otsustusruum. Otsus selle kohta, milliseid reforme teha ja milliseid ühiskonnagruppe seejuures eelistada, on parlamendi pädevuses (Riigikohtu üldkogu 20.10.2021 otsus nr [5-20-3](#), p 115). Kahtlemata ei tohiks kogu elanikkonda puudutavaid reforme korraldada kiirustades ja põhjalikke mõjuanalüüse tegemata. Olulisi reforme tuleks teha kaalutletult, töötades põhjalikult läbi muu hulgas kõik tehnilised üksikasjad ning kaasates võimalikult palju huvirühmi ja ka eksperte.

Kohustusliku kogumispensioni reformiga ei kahjustatud sissenõudjate õigusi. Pigem avardati sellega oluliselt nõuete täitmise võimalusi. Endiselt kehtib kohustusliku pensionifondi osakutele sissenõude pööramise keeld (KoPS § 5 lg 2 teine lause, [investeerimisfondide seaduse](#) § 64 lg 13). Sissenõudjal tekib võimalus oma nõuete rahuldamiseks siis, kui võlgnik otsustab enne pensioniiga või pensionieas II pensionisambast lahkuda ja raha välja võtta. Enne reformi sellist võimalust ei olnud.

Võib küll teha etteheiteid kohustusliku kogumispensioni reformiga kiirustamise ja kõikide tehniliste üksikasjade (sh IT-arenduste tegemine pensioniregistris kohtutäituri arestimisaktide menetlemiseks) läbi töötamata jätmise kohta, aga see ei tähenda, et TsMSRS § 11⁴ on põhiseadusega vastuolus. Seaduseelnõu mõjude analüüs ja huvigruppide kaasamine on hea õigusloome olulised ja vajalikud etapid. Ometi tuleb mõnda, et mõjude analüüsimata jätmine ja vead kaasamise korraldamises ei tähenda ilmtingimata, et langetatud otsus on vale. Riigikogu otsust, kuidas peaks üks või teine küsimus olema seaduses reguleeritud, ei muuda põhiseadusvastaseks ainuüksi see, et eelnõu seletuskirjades on jäetud õigusnormid põhjendamata, nende mõju on hinnatud puudulikult või huvigruppide kaasamisel on tehtud vigu.

Toimivate IT-lahenduste väljatöötamine võib võtta aega. Arvestades II pensionisambaga liitunud isikute arvu (üle 700 000 inimese), ei saa täie kindlusega väita, et pensioniregistri pidaja saaks ilma tehnilise lahenduseta mõistlikul viisil ja mõistlike jõupingutustega menetleda kohtutäiturite arestimisakte. Kohtutäiturite arestimisaktide menetlemine käsitsi ning täitemenetluse võlgnike väljamaksete ükshaaval eemaldamine pensioniregistri infosüsteemist oleks praktikas eeldatavalt teinud võimatuks pensionireformi elluviimise seadusandja ettenähtud ajal ja korras. Parlament soovis igal juhul alustada reformi 2021. aasta alguses ning esimestele II pensionisambast lahkujatele raha välja maksta 2021. aasta septembris (KoPS § 43¹ lg 2, § 70 lg 3). Sestap ei olnud reformi edasilükkamine ja IT-arenduste tegemine pensioniregistris kohtutäituri arestimisaktide menetlemiseks poliitiliselt ega õiguslikult võimalik.

Pole kahtlust, et arestimisele seatud piirangutega piiratakse sissenõudja õigust tõhusale täitemenetlusele. TsMSRS §-s 11⁴ sätestatud erand on aga ajutine. Riigikohtu praktikast (21.01.2004 otsus nr [3-4-1-7-03](#), p 39 ja 20.03.2006 otsus nr [3-4-1-33-05](#), p-d 30 ja 31) ei tulene, et isikute ebavõrdne kohtlemine administratiivsete ja tehnilist laadi raskuste tõttu oleks keelatud. Riigikohus on leidnud, et ebavõrdset kohtlemist ei saa õigustada pelgalt administratiivsete ja tehnilist laadi raskustega. Administratiivsed raskused võivad olla kaalukas argument teiste argumentide hulgas. Välistada ei saa ka seda, et vahel võib reformi tagajärjel tekkivat ebavõrdsust

² AS-i Pensionikeskus 19.09.2021 ja 11.10.2021 kirjad.

põhjendada ka ainult administratiivsete raskustega. Jäik keeld põhjendada reformi tagajärjel tekkiva ebavõrdse kohtlemise lubatavust üksnes suurte administratiivsete raskustega tooks kaasa olukorra, kus täitevvõim ja seadusandja põrkuvad reformi ees tagasi just nende raskuste tõttu (Riigikohtu 09.03.2017 otsus nr [3-3-1-66-16](#), p 31). Asjaolu, et IT-arendusi ei suudetud teha piisavalt kiiresti ja kohustusliku kogumispensioni puudutavate nõuete arestimise kohta kehtestati erand, jääb Riigikogu kaalumisruumi sisse. Riigikogu võis kaaluda, kas teha kohustusliku kogumispensioni reform ilma võlausaldajate huve kaitsvate IT-arendusteta või töötada välja IT-arendused ja lükata reform edasi. Riigikogu otsustas eelistada pensionireformi ja II pensionisambast raha välja võtvate inimeste huve, mitte võlausaldajate huve.

TsMSRS § 11⁴ ei reguleeri iseenesest II pensionisamba väljamakse tegemist pangakontole. Seda on reguleeritud kogumispensionide seaduses. Inimene, kellel ei ole veel õigust kohustuslikule kogumispensionile, võib nõuda kõigi osakute tagasivõtmist ning neile vastava summa ja kõigil pensioni investeerimiskontodel oleva raha väljamaksmist (KoPS § 43¹ lõike 1 esimene lause). Raha väljavõtmise avalduses tuleb muu hulgas märkida inimese pangakonto number ning vajaduse korral muud pangaülekande tegemiseks vajalikud andmed (KoPS § 52⁴ lg 2 p 4). Seaduse kohaselt võib avalduses märkida nii Eestis kui ka välisriigis asuva krediidasutuse konto numbri. Riigikogu ei ole inimeste pangakonto valikut seadusega kuidagi piiranud. Muud kui pangakonto numbrit ei võimalda seadus II pensionisamba väljamakse avalduses märkida (nt makseasutuse konto).³

Seega teeb pensioniregistri pidaja pensionifondist väljamakse üksnes krediidasutuse kontole. Kui on olemas täitedokument, saab kohtutäitur pöörata sissenõude võlgniku pangakontole ja sellel olevale rahale seaduses ettenähtud korras ja ulatuses (vt TMS § 115). Krediidasutus peab arestimisaktis märgitud summa kandma kohtutäituri ametialasele kontole. Konto arestimisel laekunud summa saab kohtutäitur kanda sissenõudjale (vt täpsemalt TMS § 43 lg 1¹). 2021. aasta septembris tegi registripidaja II pensionisamba väljamakse rohkem kui 148 000 inimesele. 98 protsenti väljamaksetest tehti Eestis asuvate krediidasutuste kontodele (üle ühe miljardi euro), kusjuures kohtutäituritele laekus 13 000-14 000 võlgniku II pensionisamba väljamaksetest umbes 70 miljonit eurot.⁴ Enamik II pensionisamba väljamakseid tehti niisiis Eestis asuvate krediidasutuste kontodele ja nii arvestati sissenõudjate huvidega suurel määral.

Registripidaja saab Eesti krediidasutusest järele küsida, kas isiku avaldusel märgitud nimi ja pangakonto number on õiged (KoPS § 52⁴ lg 4²). Samas ei saa registripidaja jätta tegemata väljamakset välisriigi krediidasutuse kontole seni, kuni täitemenetluse võlgnik esitab avalduse väljamakse tegemiseks Eesti krediidasutuse kontole. Selliseks tegevuseks puuduks seaduslik alus. Isiku omandiõiguse või lepinguvabaduse piirang peab olema sätestatud seaduses. Pealegi ei ole pensioniregistris andmeid inimeste võlgade ega nende suhtes algatatud täitemenetluste kohta (vt [väärtpaberite registri pidamise seaduse](#) (EVKS) § 3 lg 3, § 5¹ lg 4). Täitemenetluse võlgnike välistamine teiste II pensionisamba väljamakse avalduse esitanud isikute hulgast vajab eraldi tehnilise lahenduse loomist (vt eespool). Täitemenetluse võlgnike ja täitemenetlust puudutavate andmeteta tuleks aga välistada kõik välisriikide krediidasutustes avatud kontod. Sellisel juhul piirataks nende II pensionisamba väljamakse avalduse esitanud isikute õigusi, kes ei ole täitemenetluse võlgnikud.

³ Registripidaja ei tee väljamakseid makseasutustele Revolut, Paysera vms. Inimesi, kes on valinud pangakontoks Revolut, Paysera vms makseasutuste kontod, teavitab registripidaja väljamakset takistavast asjaolust ja palub oma pangakonto andmeid muuta. Vt Pensionikeskuse 19.09.2021 ja 11.10.2021 kirjad.

⁴ Vt [ERR-i 06.09.2021](#) uudis II pensionisamba väljamaksete kohta; [ERR-i 05.09.2021](#) uudis „,Olukorrast riigis“: pensionireformi mõjudega peab pikalt arvestama“.

Kui Riigikogu oleks soovinud arvestada sissenõudjate huve, oleks ta saanud kogumispensionide seadusesse lisada nõude, et avalduses tuleb märkida Eestis asuva krediidasutuse konto, või oleks saanud TsMSRS-is sätestada, et kuni 2023. aasta 1. jaanuarini tuleb avalduses märkida Eestis asuva krediidasutuse konto. Samas oleks sellise lahendusega eelistatud sissenõudjate huve teiste II pensionisambast raha välja võtvate inimeste huvidele. Nimelt on II pensionisambaga liitunute hulgas ka neid, kellel on side Eestiga katkenud (nt välismaalased, kes Eestis töötades on teinud sissemaksid II pensionisambasse, või ka Eesti kodanikud, kes on asunud elama mõnda välisriiki), mistõttu poleks Eestis pangakonto avamise nõue olnud põhjendatud või poleks see neil olnud ka võimalik. II pensionisambaga on hõlmatud üle 700 000 inimese ning valdav osa neist pole võlgnikud.⁵ Kohustades II pensionisambast raha välja võtvaid inimesi taotlema raha kandmist Eestis asuva krediidasutuse kontole, oleks olnud võimalik paremini tagada osa sissenõudjate nõuete täitmist. Teisalt oleks sellega ülemäära piiratud nende inimeste õigusi, kes pole võlgnikud. Seetõttu ei saa sellisest lahendusest loobumist Riigikogule ette heita.

Kuna Riigikogu pole kuidagi piiranud inimeste pangakonto valikut, võivad inimesed (sh täitemenetluse võlgnik) taotleda II pensionisamba väljamakse kandmist ka välisriigis asuva krediidasutuse kontole. Pensionikeskus tegi välisriikide krediidasutuste kontodele 2021. aasta septembris 2039 makset. Neist 1684 makset tehti (umbes 5,7 miljonit euro ulatuses) Euroopa Liidus asuvate krediidasutuste kontodele ning 53 makset tehti (umbes 183 000 euro ulatuses) väljaspool Euroopa Liitu asuvate krediidasutuste kontodele.⁶ Seega tehti väike osa II pensionisamba makseid (sh täitemenetluse võlgnikele) välisriikides asuvate krediidasutuste kontodele, kusjuures enamik neist Euroopa Liidus asuvate krediidasutuste kontodele.

Eesti kohtutäitur saab teha täitetoiminguid vaid Eesti piires. Kui vara asub välisriigis, ei saa ta täitetoiminguid teha (TMS § 4 lg 4 esimene lause). Kui II pensionisamba väljamakse tehti täitemenetluse võlgnikule välisriigi krediidasutuse kontole, ei saa Eesti kohtutäitur II pensionisamba väljamakse arvel sissenõudjate nõudeid Eestis täita. Riigikogu arutelust ega vastava eelnõu seletuskirjast ei selgu, mis põhjusel ei pidanud Riigikogu võimalikuks pakkuda lahendusi sissenõudja õiguste kaitseks juhaks, kui II pensionisamba väljamakse tehakse välisriigis asuva krediidasutuse pangakontole. Võimalik, et Riigikogu pidas piisavaks olemasolevaid lahendusi.

IV. Sissenõudja õiguste kaitse

Sissenõudja nõude täitmine muu vara arvel

Sissenõude pööramine II pensionisamba väljamaksele ei ole ainus võimalus sissenõudja õiguste kaitsmiseks. Silmas tuleb pidada sedagi, et võlgnikul võib nii Eestis kui ka välisriigis olla ka muud vara, millele saab sissenõude pöörata. Kohtutäituri kohustus Eestis on teha kõik võimalik, et võlgnik täitedokumenti täidaks. Kohtutäituri käsutuses on mitmed kiired ja tõhusad vahendid, millega sundida võlgnikku oma kohustust täitma: näiteks saab ta arestida võlgniku sissetuleku ja pangakonto, samuti vallasasja või kinnisvara.

Kui inimesel on kogutud vara II pensionisambasse, siis on ta saanud töist sissetulekut, millele kohtutäitur võib pöörata sissenõude (KoPS § 7, TMS § 130 jj). Võimalik, et II pensionisamba

⁵ Rahandusministeeriumi 22.09.2021 kiri.

⁶ Pensionikeskuse 19.09.2021 kiri; 15.09.2021 oli 2022. aasta jaanuariks II pensionisamba väljamakse avalduse esitanud 12 468 inimest. Välisriigi krediidasutuse kontole on väljamakset taotlenud 519 inimest, neist 47 on taotlenud väljamakset väljaspool Euroopa Liitu asuva krediidasutuse kontole. 12 avalduses on esitatud seadusele mittevastavad andmed.

väljamakse arvel oleks saanud sissenõudja nõude rahuldada ka ühekorraga või suures ulatuses. Kahtlemata on võlausaldaja omandiõiguse kaitseks oluline täitemenetluse kiirus. Sissetuleku arestimine ei pruugi üldjuhul katta kogu sissenõudja nõuet. Kui sissenõudja nõuet täidetakse võlgniku sissetuleku arvel pikema aja jooksul, ei tähenda see, et täitemenetlus ei võiks olla tõhus ja sissenõudja õigused ei oleks kaitstud. Sestap pole võimalik üheselt väita, et kui kohtutäitur ei saa arestida (eelarestida) võlgniku nõuet pensioniregistri pidaja vastu, siis rikutakse igal juhul sissenõudja õigusi tõhusale täitemenetlusele.

Sissenõudja nõude täitmine välisriigis

Pensioniregistri vastava tehnilise lahenduse puudumine ja II pensionisamba väljamakse tegemine välisriigis asuva krediidasutuse kontole tähendab seda, et sissenõudjal on võimalik oma nõue täitmisele pöörata välisriigis, vastavalt selles riigis kehtivale õigusele (TMS § 4 lg 4 lause 2). Kui võlgniku elukoht ja ka kogu tema vara on välisriigis, siis on õigustatud täitemenetlus viia läbi välisriigis, nii nagu näeb ette selles riigis kehtiv õigus. Selline lahendus võimaldab tagada paremini võlgniku õiguste kaitse. Samuti saab sissenõudja kaaluda oma nõude välisriigis täitmisele pöörata siis, kui II pensionisamba väljamakse on võlgniku ainus vara, millele sissenõude pööramine võimaldaks rahuldada sissenõudja nõude täielikult või suures osas.

Tõsi, täitemenetlus välisriigis võib olla keerulisem, kulukam ja aeganõudvam kui Eestis. Siiski ei ole see oluliselt raskem ega täiesti võimatu ning välisriigis varale sissenõude pööramisega on võimalik sissenõudjal oma õigusi siiski kaitsta. Välisriigis täitedokumendi täitmiseks vajaliku teabe saamiseks on sissenõudjal õigus pöörduda Eesti Vabariigi Justiitsministeeriumi poole (TMS § 4 lg 4 lause 3).

Kohtutäituritel on olemas teave selle kohta, millise krediidasutuse kontole soovib inimene II pensionisamba väljamakset saada. Kohtutäituritele on antud ligipääs pensioniregistrile ning õigus teha andmevahetussüsteemi abil päringuid, kas võlgnikul on II pensionisamba fondiosakuid, kui suures väärtuses neid on ning kas on esitatud avaldus raha väljavõtmiseks ja millisele pangakontole väljamakset soovitakse (EVKS § 7 lg 3 p 4).⁷ Need andmed on vajalikud ka sissenõudjale, et ta saaks teha toiminguid täitedokumentide täitmiseks välisriigis.

Kohtutäituril on kohustus selgitada täitemenetluse osalistele nende õigusi ja kohustusi (TMS § 8 lg 1). Seega, kui kohtutäitur saab teada, et täitemenetluse võlgnik on soovinud II pensionisamba väljamakset välisriigis asuva krediidasutuse kontole, tuleb tal selgitada sissenõudjale, et II pensionisamba väljamakse arvel on võimalik nõue täitmisele pöörata välisriigis, vastavalt selles riigis kehtivale õigusele. Samuti peab kohtutäitur andma selgitusi, et välisriigis täitedokumendi täitmiseks vajaliku teabe saamiseks on õigus pöörduda Justiitsministeeriumi poole. Justiitsministeeriumi väitel ei ole sissenõudjad välisriigis täitedokumendi täitmiseks II pensionisamba väljamaksete asjus ministeeriumi poole pöördunud.⁸

Kui kohtutäitur on andnud sissenõudjale teavet võlgniku soovi kohta saada II pensionisamba väljamakse välisriigi krediidasutuse kontole ja ka välisriigis nõude täitmisele pööramise võimaluse kohta, on sissenõudjal olnud piisavalt aega, et viia end kurssi välisriigis täitedokumendi täitmise menetlusega. TsMSRS § 11⁴ võeti vastu 15.12.2020 ja jõustus 02.01.2021. Sellest ajast on teada, et kohustuslikku kogumispensioni puudutavaid nõudeid ei ole võimalik (eel)arestida ning II pensionisamba väljamakse võidakse teha nii Eesti kui ka välisriigi krediidasutuse kontole. Väljamakse avaldus tuli teha hiljemalt 31. märtsil, kui võlgnik soovis väljamakset hiljemalt

⁷ Kohtutäiturid on seda õigust aktiivselt ka kasutanud, Pensionikeskuse 19.09.2021 kiri.

⁸ Justiitsministeeriumi 21.09.2021 kiri.

20. septembril. Kui võlgnik soovis väljamakset hiljemalt 20. jaanuaril, pidi ta esitama avalduse hiljemalt 30. novembriks (KoPS § 43¹ lõike 2 punktid 1 ja 3). Kuigi inimesel on võimalik avalduses pangakontot väljamakse tegemiseni muuta, ei ole siiski tõenäoline, et seda võimalust lugematuid kordi kasutatakse.

Nõuete täitmist väljaspool Euroopa Liitu reguleerivad mitmed riikidevahelised lepingud ja konventsioonid. Kahepoolsed õigusabilepingud on Eestil sõlmitud näiteks Venemaa ja Ukrainaga.⁹

Euroopa Liidu liikmesriikides ei ole ühtlustatud reegleid, et täitemenetlus toimuks kõikides liikmesriikides ühtemoodi. Menetlus toimub igas liikmesriigis selle riigi õiguse kohaselt. Piiriülest täitemenetlust reguleerib aga hulk määrusi, mis käsitlevad täitedokumenti ja selle piiriülest tunnustamist. Euroopa Liidu määrused on tervikuna siduvad ja vahetult kohaldatavad kõigis liikmesriikides.

Euroopa Liidu piires saab sissenõudja tugineda eelkõige [EL-i määrusele nr 1215/2012](#), mis reguleerib kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist tsiviil- ja kaubandusajades, või [EL-i määrusele nr 4/2009](#), mis reguleerib kohtualluvust, kohaldatavat õigust, kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist ning koostööd ülalpidamiskohustuste küsimustes. Samuti on võimalik sissenõudjal hankida Euroopa täitekorraldus [EL-i määruse nr 805/2004](#) alusel, mis reguleerib Euroopa täitekorralduse andmist vaidlustamata nõuete kohta. Ka see määrus reguleerib suhteid tsiviil- ja kaubandusajades.

Kuna täitemenetluse algatamine teises EL liikmesriigis võib võtta aega, on sissenõudjal võimalik esitada kohtule avaldus võlgniku välisriigis asuva pangakonto arestimiseks [pangakontode Euroopa arestimismääruse nr 655/2014](#) alusel, et kaitsta võlgniku kontole laekunud summa kadumist (võrreldav hagi tagamisega tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 378 lõike 1 mõttes). Määrust kohaldatakse rahaliste nõuete suhtes tsiviil- ja kaubandusajades määruse artiklis 2 sätestatud erisustega. Raha kättesaamiseks peab sissenõudjal olema täitedokument ja see tuleb pöörata täitmisele riigis, kus võlgnikul on vara. Määrus võimaldab sissenõudjal taotleda ka teavet võlgniku arvelduskontode kohta (art 14).¹⁰

Sissenõudja õiguste parem kaitse

Sissenõudja huvide paremaks kaitseks Eestis ja täitemenetluse vältimiseks välisriigis saab siiski kaaluda, kas oleks põhjendatud sätestada täitemenetluse seadustikus nõue, et Eestis alaliselt elav võlgnik peab teatud tingimustel korraldama täitemenetluse alguses või kestel kogu sissetuleku laekumise Eestis asuva krediidasutuse kontole. Kaaluda saab ka seda, kas selline kohustus tagada kohtutäituri ja/või kohtu abiga või anda sissenõudjale õigus sekkuda võlgniku privaatautonomiasse ja lepinguvabadusse hagi esitamisega¹¹.

⁹ Venemaal ja Ukrainas kohtuotsuste täitmise kohta vt nt www.juristaitab.ee/maarused-ja-tunnustamine/tunnustamine-venemaal-voi-ukrainas-oigusabilepingute-alusel.

¹⁰ Välisriigis kohtuotsuse täitmise kohta leiab teavet veebilehelt www.juristaitab.ee/et/kuidas-estti-kohtuotsust-voi-dokumenti-valismaal-tunnustada/kohtuotsuse-tunnustamine-ja-taitmine.

¹¹ Sissenõudjal on näiteks õigus nõuda ühisvara jagamist ja sissenõude pööramist võlgniku osale ühismandist (TMS § 14 lg 2). Nõude arestimise puhul on sissenõudjal õigus nõuda kolmandalt isikult võlgniku asemel kohustuse täitmist enda kasuks kohtutäiturile, sealhulgas õigus esitada hagi võlgniku suhtes kohustatud kolmanda isiku vastu (TMS § 118 lg 1). Sissenõudja võib esitada hagi võlgniku ja tehingu teise poole vastu ning nõuda, et kohus tunnistaks käesolevas osas sätestatud alusel ja korras kehtetuks tehingu, mis kahjustab sissenõudjate huve (TMS § 187 lg 1).

Kokkuvõtteks: abstraktne põhiseaduslikkuse analüüs ei võimalda teha järeldust, et asjassepuutuvad normid on vastuolus põhiseadusega. Täitesüsteem tervikuna peaks üldjuhul tagama tõhusa menetluse, võimaldades kohtutäituril selgitada menetlusosalistele nende õigusi ja kohustusi ning arestida ka võlgniku vara. Sissenõudja õiguste kaitse sõltub eelkõige konkreetsest täitemenetlusest.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Teadmiseks:

Justiitsministeerium (info@just.ee)

Rahandusministeerium (info@rahandusministeerium.ee)

Kristi Lahesoo 693 8409
Kristi.lahesoo@oiguskantsler.ee
Kristel Lekko 693 8404
Kristel.Lekko@oiguskantsler.ee